בסייעתא דשמיא

תורה שבכתב

הפצת ועידוד לימוד התורה הקדושה עם פירוש רש"י

המפעל העולמי תורה שבכתב
עידוד לימוד וידיעת התורה הקדושה עם פירוש רש"י

יו"ל ע"י קרן תרי"ג לזיכוי הרבים
לטובת נשמות הרבני הנגיד הנכבד
הרה"ח ר' אריה (לייבל)
בהרה"ח ר' יונה רובין ז"ל

פרשת חיי שרה

גיליון קמ"ג (שנה ד') | מרחשון תשפ"ז

נְשׁוּאֵי יִצְחָק • קְבוּרַת אַבְרָהָם וְשָׂרָה • בְּנֵי קְטוּרָה וְיִשְׁמָעֵאל

תוכן

בְּסִיּוּם פָּרָשַׁת וַיֵּרָא לָמַדְנוּ עַל פָּרָשַׁת הָעֲקֵדָה, וּתְחִלַּת פָּרָשָׁתֵנוּ עוֹסֶקֶת בִּפְטִירַת שָׂרָה אִמֵּנוּ לְאַחַר שֶׁשָּׁמְעָה שֶׁבְּנָהּ כְּמְעַט נִשְׁחַט, וְסֵדֶר קְבוּרָתָהּ בִּמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה. מְרַפֵּז הַפָּרָשָׁה עוֹסֶקֶת בְּפָרָשַׁת זִוּוּגוֹ שֶׁל יִצְחָק וְרִבְקָה, וְסוֹף הַפָּרָשָׁה עוֹסֶקֶת בְּאַחֲרִית יָמָיו שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ וּבְתוֹלְדוֹת יִשְׁמָעֵאל.

נושאים

מִיתַת שָׂרָה | קְנִיַּת מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה | שְׁלִיחַת אֱלִיעֶזֶר לְחָרָן | תְּפִלָּה וּבַקָּשַׁת סִימָנִים לְמְצִיאַת רִבְקָה | יִצְחָק מִתְפַּלֵּל בַּשָּׂדֶה | נִשּׂוּאֵי יִצְחָק וְרִבְקָה | נִשּׂוּאֵי אַבְרָהָם וּקְטוּרָה | בְּנֵי קְטוּרָה וְשִׁלּוּחָם | חֲלֻקַּת אַבְרָהָם מַתָּנוֹת לְבָנָיו | מִיתַת אַבְרָהָם וּקְבוּרָתוֹ | תּוֹלְדוֹת יִשְׁמָעֵאל.

זמן

פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה מַקִּיפָה תְּקוּפָה בַּת 86 שָׁנָה, תְּחִלָּתָהּ: פְּטִירַת שָׂרָה כְּשֶׁהִיא בַּת 127 שָׁנָה וְאַבְרָהָם בֶּן 137. בַּהֲמְשֵׁךְ, כַּעֲבֹר 3 שָׁנִים, כַּאֲשֶׁר אַבְרָהָם בֶּן 140 שָׁנָה: פָּרָשַׁת נִשּׂוּאֵי יִצְחָק וְרִבְקָה, וְנִשּׂוּאֵי אַבְרָהָם וּקְטוּרָה. לְאַחַר מִכָּן, כַּעֲבֹר 35 שָׁנָה: פְּטִירַת אַבְרָהָם כְּשֶׁהוּא בֶּן 175 שָׁנָה. וּלְסִיּוּם, כַּעֲבֹר 48 שָׁנָה: מִיתַת יִשְׁמָעֵאל בֶּן 137.

מקום

בְּתְחִלַּת הַפָּרָשָׁה אָנוּ לוֹמְדִים עַל בִּיאַת אַבְרָהָם מִבְּאֵר שֶׁבַע אֶל חֶבְרוֹן לִקְבוּרַת שָׂרָה. מִשָּׁם הוּא שָׁלַח אֶת אֱלִיעֶזֶר אֶל חָרָן לָקַחַת אֶת רִבְקָה לְאִשָּׁה. בַּחֲזָרָתָם הֵם מוֹצְאִים אֶת יִצְחָק בְּבֹאֵר לַחַי רוֹאִי אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב, שָׁם הִתְגּוֹרֵר יִצְחָק גַּם לְאַחַר פְּטִירַת אַבְרָהָם. וְאִלּוּ בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל הִתְגּוֹרְרוּ בֵּין 'חֲוִילָה' וְעַד 'שׁוּר' לִפְנֵי מִצְרַיִם.

מבט

צאצאי הגר - קטורה

בני ישמעאל בן הגר (כשניראה לראשונה לאברהם):

א. נביות הבכור	ב. קדר	ג. אדבאל	ד. מבשם
ה. משמע	ו. דומה	ז. משא	ח. חדד
ט. תימא	י. יטור	יא. נפיש	יב. קדמה

בני קטורה (היא הגר שנישאה בשנית לאברהם):

זמרן	יקשן	מדן	מדין	ישבק	שׁוּחַ
שבא	דדן	עיפה	עפר	חנוך	אבידע	אלדעה

צאצאי 'דדן' שהיו ראשי אומות הנקראים:

אשורים	לטושים	לאומים

תמצית 'הלימוד היומי' לפרשת חיי שרה:

יום ראשון, כ"א במרחשוון

שנות חיי שרה | בקשת קניית מערת המכפלה

כל שנות חייה של שרה אמנו היו שווים לטובה בצדקות, וכשהיא היתה בת 127 פרחה נשמתה ממנה בחברון, ואברהם בא לחברון להספידה ולדאוג לקבורתה. אברהם פנה אל בני חת בבקשה שישתדלו אצל עפרון, שהתמנה באותו היום לשוטר העיר, שיסכים למכור את מערת המכפלה שבקצה שדהו עבור קבורת שרה. תחילה הצהיר עפרון שהוא יתן את השדה והמערה בחינם, אולם כשאברהם מתעקש לשלם, נוטל עפרון ממנו 400 שקלים יקרי ערך.

יום שני, כ"ב במרחשוון

קניית המערה וקבורת שרה | שליחת אליעזר לקחת אשה ליצחק

לאחר שאברהם שילם לעפרון את הכסף על השדה והמערה, במעמד כל בני חת, נקנה השדה והמערה לאברהם, שקבר שם את שרה. כעבור שלש שנים, ביקש אברהם מעבדו אליעזר והשביע אותו לקחת ליצחק בנו אשה רק מחדר מקום מגורי אביו, או מאור כשדים ארץ מולדתו, ולא מבנות הכנענים. לשאלת אליעזר מה לעשות אם האשה לא תסכים לבוא לארץ, הזהיר אותו אברהם שלא יוציא את יצחק מהארץ, אלא יקח לו אשה מבנות ענר אשכול וממרא.

יום שלישי, כ"ג במרחשוון

תפילת אליעזר בחרן | מציאת רבקה

אליעזר יצא לחרן בליווי עשרה גמלים ועליהם עשרה אנשים, ובידו שטר מתנה בו כתב אברהם את כל רכושו ליצחק. בקפיצת הדרך הגיע באותו היום לפנות ערב, שם התפלל אל ה' שיזמין לו את האשה הראויה, באמצעות סימן שהוא יבקש ממנה להשקותו, והיא תשקה גם את הגמלים. מיד לאחר תפילתו הגיעה רבקה, בת שלש שנים, והיא אכן טרחה להשקות את אליעזר ואת גמליו ואנשיו. אליעזר נתן לה נזם וצמידים, ושאל בת מי היא והאם יש בבית אביה מקום ללינת לילה, כשהוא שמע שהיא בת בתואל, הוא השתחווה והודה לה'.

יום רביעי, כ"ד במרחשוון

אליעזר בבית בתואל | בקשתו לקחת את רבקה

לאחר שאליעזר הבין שזימנו לו משמים את הזיווג ההגון, הוא הודה לה', ורבקה רצה לספר את הדברים לאמה. לבן ראה את הנזם שקיבלה ורץ לקראת אליעזר כי נתן עיניו בממונו. הם הציעו לפניו לאכול, אך הוא הקדים תחילה לספר בהרחבה את כל השתלשלות העניינים מאז ששלחו אברהם עד שהגיע לביתם, ואף הראה להם את שטר המתנה שאברהם נתן כל רכושו ליצחק, ושאל אותם אם הם מסכימים לשלוח את רבקה. לבן שרשע היה קפץ וענה תחילה, ואחר כך ענה גם אביו בתואל: 'מה' יצא הדבר'. כששמע אליעזר את דבריהם השתחווה ארצה לה'.

יום חמישי, כ"ה במרחשוון

שליחת רבקה | נישואי יצחק ורבקה

אליעזר העניק מתנות נוספות לרבקה ולבני המשפחה. הם התיישבו לסעודה, ומלאך הרג את האב בתואל שניסה למנוע את השידוך. בבוקר הם ניסו לעכב בעוד שנה את הליכת רבקה עם אליעזר, אך רבקה הודיעה שתלך תיכף ומיד. הם בירכו את רבקה ושילחו אותה ואת מניקתה. אליעזר ואנשיו יצאו לדרך יחד עם רבקה, והם הגיעו לפנות ערב לארץ הנגב, שם ראתה רבקה את יצחק שהלך לנגב להחזיר את הגר אל אברהם שישא אותה שוב. רבקה ראתה את יצחק מתפלל תפילת מנחה בשדה, והיא הרכינה את עצמה מהגמל. לאחר מכן נשא יצחק את רבקה, והניסים שנעשו לשרה חזרו שוב לאהל רבקה: נר דולק כל השבוע, ברכה בעיסה, וענן קשור לאהל, ובכך התנחם יצחק אחר שרה אמו.

יום שישי, כ"ו במרחשוון

בני קטורה | נתינת המתנות | פטירת וקבורת אברהם

אברהם חזר ונשא לאשה את 'הגר' הקרויה כאן 'קטורה', ממנה נולדו ששה בנים. אברהם העניק להם את המתנות שקיבל מפרעה על אודות שרה, וכן מסר להם 'שם טומאה' ושילחם לארץ קדם. את שאר רכושו העניק ליצחק וכן העניק לו את הכח לברך. אברהם נפטר בהיותו בן 175 שנים ונקבר במערת המכפלה, לא לפני שזכה לראות את ישמעאל חוזר בתשובה. אחרי מיתת אברהם בירך ה' את יצחק, ויצחק חזר לגור בבאר לחי רואי.

שבת קודש, כ"ז במרחשוון

תולדות ישמעאל

לישמעאל היו 12 בנים נשיאים שחלקם התגוררו בערים פתוחות ללא חומה, וישמעאל מת בהיותו 137 שנים.

לְהִתְעַמֵּק בְּתַעֲנוּגִים

ענג שבת בעומק פירוש רש"י

'אלך' – בניחותא או בתקיפות?

וַיִּקְרְאוּ לְרִבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הֲתֵלְכִי עִם הָאִישׁ הַזֶּה וַתֹּאמֶר אֵלֵךְ (בראשית כד, נח)

רש"י: וַתֹּאמֶר אֵלֵךְ – מַעֲצָמִי, וְאַף אִם אֵינְכֶם רוֹצִים.

דברי רש"י אלו צריכים ביאור, כי מנין לנו שהיא ענתה כנגדם בצורה נחרצת ותקיפה 'אֵלֵךְ מַעֲצָמִי וְאַף אִם אֵינְכֶם רוֹצִים', הלא בפסוק נאמר רק שהיא אמרה 'אֵלֵךְ', ואולי אמרה זאת בלשון רכה שהיא תלך בהסכמתם.

אמנם על שאלה זו כבר תירצו **הרא"ם והמהר"ל בגור אריה**, שרש"י דקדק כן ממה שרבקה לא ענתה על השאלה בפשטות: 'כן', או 'הן', אלא הדגישה ואמרה 'אֵלֵךְ', שמשמעות הלשון מורה שהיא התכוונה לומר: אני אלך בכל מקרה, ברצונכם או שלא ברצונכם.

אלא שעדיין עלינו להבין - כפי ששואל **רבינו הט"ז ב'דברי דוד'** - מדוע עלה בדעתה של רבקה שהם אינם רוצים שהיא תלך, עד שהוצרכה להבהיר ולומר 'אֵלֵךְ מַעֲצָמִי וְאַף אִם אֵינְכֶם רוֹצִים'?

מאיר **רבינו ה'דברי דוד'** את הפסוק באור יקרות ומבאר: רבקה דקדקה בלשונם שאמרו לה 'הֲתֵלְכִי עִם הָאִישׁ הַזֶּה', ולא סיימו את השאלה במילים 'אִם לֹא', כמו שהרגילות בפסוק בכל מקום שיש ספק, כגון (להלן פסוק כא) הַהַצְלִיחַ ה' דַּרְכּוֹ **אִם לֹא**, או בפסוק (להלן כז, כא) הַאַתָּה זֶה בְּנִי עֵשָׂו **אִם לֹא** וכן בעוד הרבה פסוקים בדומה לכך. מכך הבינה רבקה שהם לא שואלים אותה בדרך שאלה לברר אם רצונה ללכת, אלא הם מצידם אינם רוצים כלל שהיא תלך, והם שואלים אותה בדרך תמיהה ופליאה 'הֲתֵלְכִי עִם הָאִישׁ הַזֶּה?!' - וכי תעשי דבר שאינו הגון ללכת עם האיש הזה?! לפיכך, כאשר הבינה רבקה שהם אינם רוצים שהיא תלך, ענתה כנגדם בעוז: 'אֵלֵךְ - **מַעֲצָמִי, וְאַף אִם אֵינְכֶם רוֹצִים!**'.

פיניתי הבית – פינוי ממה?

וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ ה' לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ וְאָנֹכִי פִּנִּיתִי הַבַּיִת וּמָקוֹם לַגְּמַלִּים (בראשית כד, לא)

רש"י: פִּנִּיתִי הַבַּיִת – מֵעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים.

מפרשי רש"י האריכו למעניתם בביאורים נפלאים מה היה ההכרח של רש"י, לפרש לפי פשוטו של מקרא, שהכוונה שפינו הבית מעבודת אלילים, ומדוע לא היה אפשר לפרש בפשטות על פינוי הבית להכין לו מקום ללון?

א. רבינו הרא"ם וכן בעל **'יפה תואר'** על המדרש, מבארים בטוב טעם, שרש"י דקדק, כי הנה לכאורה היה לו ללכן לומר רק 'למה תעמוד בחוץ ומקום לנו ללון', כדרך שאמרה רבקה (פסוק כה) 'גם מקום לנו ללון', ולמה היה צריך להזכיר כאן 'ואנכי פניתי הבית', שתחילה לא היה הבית פנוי ועכשיו פינה הבית? זאת ועוד, שהרי אין זה נוח לאורח לשמוע שבעבורו הוצרכו לטרוח ולפנות את הבית? אלא מכאן ההכרח שאין הכוונה על פינוי הבית כפשוטו, אלא על פינוי הבית מעבודת אלילים.

ב. עוד ביאור יקר מוצאים אנו בדבריו של **רבינו יצחק יעקב הורוויץ, אב"ד יערוסלב, בביאורו 'באר יצחק' על פירוש רש"י:** הנה יש לדקדק בלשון הכתוב שלא אמר לבן 'פניתי בית', שאז משמע שפינה לצורכו איזה בית פרטי לשהות שם, אלא אמר 'פִּנִּיתִי הַבַּיִת', שמשמעותו הבית הידוע, דהיינו החדר המיוחד שבבית - חדרם של הוריו. ברם, הדבר ברור שהוא לא ממש פינה את אביו ואמו מחדרם, כי אין זה הדרך, וגם מסתבר שהיו בבית בתואל חדרים הרבה הראויים למלון לאליעזר ואנשיו, ואם כן, למה נאמר שהוא פינה את חדרם? לכך צריך לפרש 'פִּנִּיתִי הַבַּיִת מֵעֲבוֹדַת אֱלִילִים'.

הבנת התורה

לב לדעת
הכרת והבנת מושג בתורה

עֹבֵר לַסֹּחֵר

אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַסֹּחֵר (בראשית כג, טז)

רש"י פירש "שֶׁנָּטַל מִמֶּנּוּ שְׁקָלִים גְּדוֹלִים שֶׁהֵן קַנְטָרִין, שֶׁנֶּאֱמַר (פסוק טז) עוֹבֵר לַסֹּחֵר, שֶׁמִּתְתַּקְּבְלִים בְּשֶׁקֶל בְּכָל מָקוֹם, וְיֵשׁ מָקוֹם שֶׁשְּׁקָלֵיהֶן גְּדוֹלִים שֶׁהֵן קַנְטָרִין", צינטנייר"ש [מטבעות של מאה] בלע"ז, עכ"ל. רש"י הזכיר כאן את המושג 'צינטנייר"ש' שפירושו מטבע של מאה, ובפירושו על הש"ס (ב"מ פז, א) כותב רש"י שהכוונה לשקל כזה שכל שקל שווה 'מאה מנה'. לפי החשבון שכל מנה שווה 25 סלעים (שקלים רגילים שאינם עוברים לסוחר), כך שכל שקל של 'קנטרין' שהוא שווה 100 מנה, הרי הוא שווה 2500 שקלים, ובסך הכל שילם 400 שקלים קנטרין, דהיינו ששילם אברהם עבור מערת המכפלה מיליון שקלים (2500X400=1,000,000).

יש מי שערך חשבון שמטבע ה'קנטר' המוזכר ברש"י משקלו 42 וחצי קילו כסף (ראה ספר 'מדות ושיעורי תורה, ביניש, עמוד תמה) נמצא שאברהם נתן לעפרון לפי משקל זמנינו שבע עשרה אלף קילו כסף, שהוא בשווי של עשרות מיליוני שקלים.

עיניים לראות
הבנת מילה אחת בתורה

טִירָה

וְאֵלֶּה שְׁמֹתָם בְּחַצְרֵיהֶם וּבְטִירֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר נְשִׂיאִם לְאֻמֹּתָם (בראשית כה, טז)

מקובל להשתמש במילה 'טירה' ככינוי לדירת פאר או ארמון מלכים, ואכן יש מהמפרשים שנקטו שהפירוש של המילה 'טירה' הוא 'ארמון' (ראה אבן עזרא כאן; רד"ק תהלים סט, כו).

אולם רש"י בפרשת מטות על הכתוב (במדבר לא, י) וְאֶת כָּל טִירֹתָם שָׂרְפוּ בָּאֵשׁ, כותב: 'מָקוֹם נוֹטְרִין שָׁלָּהֶם, שֶׁהוּא לְשׁוֹן מוֹשָׁב כּוֹמְרִים יוֹדְעֵי חֻקֵּיהֶם. דָּבָר אַחֵר לְשׁוֹן מוֹשָׁב שָׂרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁמְּתֻרְגָּם סָרְנֵי פְלִשְׁתִּים טִירָנֵי פְלָשְׁתָּאֵי', עכ"ל. כלומר: לפי הפירוש הראשון 'טירה' היא מלשון 'נטירה ושמירה', דהיינו בית המחוקקים השומרים על החוקים. ולפי הפירוש השני 'טירה' הוא מלשון שרה, בית של שרים, כמו טורני פלישתאי.

במדרש 'שכל טוב' כאן מפרש ש'טירתם' היינו בתי טרטיאות ובתי עבודה זרה, וכעין זה מפרש המלבי"ם (תהלים שם): 'טירתם - בנינים הגדולים שבו יתקבצו העדה כמו בתי העצה, או בתי עבודת אלילים'. ואילו הרד"ק כאן פירש, ש'טירתם' היינו ערים בצורות ומוקפות חומה (וכן פירש כאן ב'הכתב והקבלה').

אזניים לשמוע
כללי רש"י הק' בדקדוק הלשון

אֲשׁוּרִים או שׁוּרִים?

וּבְנֵי דְדָן הָיוּ אַשּׁוּרִם (בראשית כה, ג)

בגיליון 'תורתי' שיצא לאור השנה מטעם מפעל 'תורה שבכתב' לרגל תחילת לימוד בראשית, התפרסם מאמר מרתק על ההוספות שנוספו בתוך פירוש רש"י על ידי מגיהים ומדפיסים, שאינם פרי קולמוסו של רש"י עצמו.

אחת ההוספות נמצאת בפרשת השבוע על הפסוק **וּבְנֵי דְדָן הָיוּ אַשּׁוּרִם וגו'**. רש"י מפרש שהשמות 'אשורים וגו', הם שמות של ראשי אומות שיצאו מבני דדן, ומוסיף רש"י, שאי אפשר לו ליישב על פי לשון המקרא את תרגום אונקלוס שפירש שמות אלו על שם הנהגתם ומקום מושבותיהם, 'אשורים - למשרין', דהיינו מלשון חונים במחנה.

כאן נוספה בכל החומשים המודפסים תוספת שאינה מרש"י עצמו, אלא ממגיה אחד שזהותו לא ידועה לנו, שבא ליישב את דברי התרגום, שלכאורה היה אפשר לתמוה על התרגום, שאם 'אשורים' הוא מלשון 'חונים במחנה', נמצא שעיקר השורש של המילה היא רק באותיות **שורים** (כמו שמתרגם 'חונים על הים' - **שרן** על ימא), ואיך יתכן להסביר את תוספת האות אל"ף בתחילת המילה 'אשורים'?

על כך מתרץ אותו מגיה, שאין כאן תמיהה על התרגום, כי מצאנו כמה פעמים שאות א' יכולה להצטרף לשורש של מילה, ומביא על כך שתי דוגמאות.

• **אנך**. עמוס התנבא שהוא "נָצָב עַל חוֹמַת אֲנָךְ וּבְיָדוֹ אֲנָךְ", ולדעת המדרש (ויק"ר לג, ב) משמעות המילה 'אנך', היא חומה שבורה ומרוסקת, מלשון 'נכה רגלים'. ואם תאמר מה מקומה של האל"ף בתיבת 'אנך', התשובה היא שלפעמים נוספת א' בראש תיבה.

• **אסוך**. מידה קטנה של שמן נקראת 'אסוך שמן', ממשמעות המילה סיכה. ואם תאמר מה מקומה של האל"ף בתיבת אסוך, התשובה היא שלפעמים נוספת א' בראש תיבה.

ברך התורה
הפרשה ולקחה מאוצרם של גדולי הדורות

מתוך הרחק

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ זְקַן בֵּיתוֹ הַמֹּשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יַרְכִּי (בראשית כד, ב)

רש"י: לְפִי שֶׁהִכְבִּיעָם יִרְאָתוֹ בֵּיתוֹ חֶסֶן שֶׁל מִצְוָה, כְּגוֹן סֵפֶר תּוֹרָה וּתְפִלִּין, וְהַמִּילָה הָיְתָה מְעֻלָּה לִמְשׁוֹךְ לוֹ, וּבָהּ לוֹ עֹל יְלֵי מַעַר וְהָיְתָה חֲבִיבָה עָלָיו וּגְטָלָהּ.

רש"י מדגיש כאן ענין נשגב שמצות מילה "בָּאָה לוֹ עַל יְדֵי צַעַר וְהָיְתָה חֲבִיבָה עָלָיו!". חיבה יתירה וחשיבות נשגבה יש דווקא כאשר המצוה באה מתוך צער וייסורים, כאשר האדם צריך לעמול ולהתייגע עבורה, הרבה יותר ממצוה הבאה בקלות ובלא צער!

דווקא כשיש מרור!

בשנה הראשונה לאחר שואת אירופה, אחרי שהאדמו"ר הרה"ק **בעל 'בית ישראל' מגור** זי"ע שיכל את צאצאיו, בן ובת הי"ד, ונשאר ללא דור המשך, הוא ערך את ליל הסדר כדרכו בשלהבת אש, ללא שיהיה סביב לשלחנו מי מצאצאיו שישאל 'מה נשתנה'. משהגיע הרבי למילים שאומרים בהגדה "יכול מראש חודש, תלמוד לומר ביום ההוא, אי ביום ההוא יכול מבעוד יום, תלמוד לומר בעבור זה, בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך", נענה הרבי ה'בית ישראל' והסביר בלבת אש והתעוררות בדברים שביטאו היטב את עבודתו הקדושה בשעה זו של צער ומכאוב: "יכול מראש חודש' - שמא תאמר שאני יכול לעבוד את השם רק בזמני האורה כראש חודש וכדומה, 'תלמוד לומר ביום ההוא' - באיזה יום שאתה עומד בו, מיד תתחיל להתחזק. 'אי ביום ההוא יכול מבעוד יום' - כלומר, אף אם אכן עלינו לעבוד את ה' בכל יום, אולי לפחות אחכה לשעה טובה בה אהיה במצב רגוע וטוב, 'תלמוד לומר בעבור זה, בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך' - אדרבה, דווקא באותה שעה שמצה ומרור מונחים לפניך - כשאתה עומד בשפל המצב, במרור וצער, דווקא אז הוא הזמן הראוי והמוכשר להתעלות ולהתחזק באור החיים! כי מה שבא בצער חשוב הרבה יותר!

אה! דף ק"ג!...

באחת מדרשותיו סיפר הגה"צ **רבי יעקב גלינסקי** זי"ע: בחור דל בכישרונות נכנס פעם אל **רבינו ה'חפץ חיים'** זי"ע מתוך בכיה ותאניה. רבי! יותר אין בכוחי לסבול! יגעתי זה כחודש ימים, ובקושי עלה בידי ללמוד ולהבין דף גמרא אחד! שאלו החפץ חיים: והיכן אתה אוחז? ענה הבחור: בדף ג', התחלתי בתחילת המסכת בדף ב', וכעת אני באמצע דף ג', אבל כשל כח הסבל, איני יכול לעמול ולהתייגע יותר!...

נענה החפץ חיים בהתפעלות: אה! אה! דף ק"ג! הגעת עד דף ק"ג! תיקנו הבחור: דף ג'. ושוב אמר החפץ חיים: דף ק"ג! כך חזר הדבר על עצמו כמה פעמים, כאשר הבחור מציין שהוא נמצא בדף ג', והחפץ חיים מתפעל ואומר שהוא הגיע עד דף ק"ג. ויהי לפלא בעיני הבחור, עד שהראהו החפץ חיים את דברי חז"ל ב'אבות דרבי נתן' (פ"ג מ"ו) 'טוב לו לאדם דבר אחד בצער, ממאה ברווח', נמצא שלמדת מאה פעמים, וממילא הינך עומד כבר בדף ק"ג!

בימינו - אלף פעמים!

ואילו משגיח ישיבת ברנוביץ הגאון **רבי ישראל לובינסקי זי"ע, סיפר ששמע מרבינו ה'חפץ חיים'** זי"ע: מה שאמרו חז"ל פעם אחת בצער ממאה שלא בצער, מדה זו היתה בימי חז"ל, ואם בימיהם כך, הרי בימינו שהניסיונות עצומים דרושה התאמצות פי אלף לעמוד בניסיון, ואם כן, בימינו יפה שעה אחת בצער **מאלף פעמים** שלא בצער!

600 שעות ביום!

כיוצא בזה היה פעם סיפור בבחור ישיבה שנכנס אל מרן הגאון **רבי חיים קנייבסקי** זי"ע, והביע את צערו שחבריו לומדים כל יום בישיבה כעשר או שתים עשרה שעות, אבל הוא, קשה לו מאד ללמוד, ובקושי הוא לומד שש שעות ביום. ענה לו הגר"ח: אתה לומד 600 שעות ביום, כי פעם אחת בצער טוב יותר ממאה פעמים שלא בצער, לכן אני רוצה שתברך אותי! אני זקוק לברכה מאדם שלומד 600 שעות ביום!

מרגליות בפרשה

לא דומה לאליעזר

לֹא אֹכַל עַד אִם דִּבַּרְתִּי דְּבָרָי (בראשית כד, לג)

רבי נח מקאריב זי"ע נשלח על ידי רבו להציע שידוך אצל **רבי ישעיה מפשעדבורז** זי"ע. כשכיבדוהו במגדנות, סירב: "הלא אליעזר אמר 'לֹא אֹכַל עַד אִם דִּבַּרְתִּי' - משמע שאין לאכול לפני שמדברים בשידוך!".

ענה לו רבי ישעיה בצחות: "לאליעזר הרי היתה קפיצת הדרך, ממילא הוא לא היה רעב ויכול היה לומר 'לֹא אֹכַל'. אבל אתה נסעת אליי שלושה ימים ולא טעמת כמעט מאומה! קודם אכול, ואחר כך תדבר...".

ברכה קודמת לציווי

וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ וַיְצַוֵּהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן (בראשית כח, א)

רבינו **ה'חפץ חיים'** זי"ע דייק מכאן יסוד עצום בחינוך: לפני שיצחק מצווה את יעקב בעניין כה גורלי, הוא קודם מאיר לו פנים: 'וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ', ורק אז 'וַיְצַוֵּהוּ'.

אומר על כך מרן פוה"ד **הגר"מ שטרנבוך** שליט"א: לעיתים נדמה להורים שדווקא ביד תקיפה ובקפדנות יתר יצליחו לחנך את בניהם ולהעמידם בקרן אורה. אולם, ה'חפץ חיים' מעמידנו על האמת המסורה לנו מדור דור, ולפיה דווקא גישה של קירוב ורכות פועלת הרבה יותר. נקיטת קו נוקשה ללא אבחנה, עלולה להשיג את התוצאה ההפוכה ולהרחיק את הבן מדרך התורה.

על כן, חובה על כל הורה לשקול היטב את דרך החינוך בדרך המסורה מרבותינו, ולזכור שהדרך להשפיע באמת מתחילה ב'וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ', - בגישה של אהבה וקרבה, כדרכם של אבותינו הקדושים.

המעביר - מעבירין!

וּמִשְׁמָע וְדוּמָה וּמַשָּׂא (בראשית כה, יד)

'וּמִשְׁמָע וְדוּמָה' - אדם השומע את חֶרְפָּתוֹ וְדוֹמֵם, 'וּמַשָּׂא' - זוכה שהקב"ה נושא את עֲוֹונוֹתָיו! כדברי חז"ל (ר"ה, יז א) 'המעביר על מידותיו, מעבירין לו על כל פשעיו'.

(מגיד תהילות)

הצידה לדרך שהפכה למתנה

וּמַתָּנָה נָתַן לְאֲחִיהָ וּלְאִמָּהּ (בראשית כד, נג)

רש"י מפרש שאליעזר הביא 'מֵינֵי פֵּרוֹת שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל'. הקשה **בעל 'אמרי אמת' מגור** זי"ע: הרי קיימת הלכה שאסור להוציא פירות מהארץ לחו"ל, וכיצד הוציאם אליעזר?

ותירץ על כך, אליעזר באמת לא תכנן לתת אותם! הוא לקח את הפירות כצידה לדרך, כמטרה לאוכלם רק עד שיחצה את גבול ארץ ישראל. אבל כיון ש'קפצה לו הדרך' והוא הגיע ביומו, נשארו הפירות בידו. ומאחר שלזרוק פירות ארץ ישראל ודאי אסור - משום כך "וּמַתָּנָה נָתַן", פשוט לא נותרה לו ברירה!

היכן היה יצחק בפטירת שרה?

מדוע לא מוזכר שמו של יצחק אבינו במעשה פטירת שרה? ולהיכן הלך יצחק לאחר מעשה העקידה?

פרשתנו פותחת בפטירת שרה וקבורתה כאמור (כג, ב): 'וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִוא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ'. למרבה הפלא, בכל מעשה פטירתה וקבורתה אין מוזכר שמו של בנה יצחק אבינו, והדברים מתמיהים כיצד יתכן שנפקד שמו של בן יחיד לאמו בפטירתה וקבורתה, ועוד הרי החיוב של האבלות וההספד גדול יותר אצל הבן מאשר אצל הבעל.

העלימו מיצחק

אכן, תמהים על כך במפרשים, וכמה יישובים נאמרו על ידם. רבינו בחיי כותב דבר חידוש, שהעלימו את דבר פטירתה מיצחק, לפי שמיתתה היתה בגללו, בשביל שמועת העקידה כפי שכתב רש"י בתחילת הפרשה.

נשאר בהר המוריה

מסיים רבינו בחיי את דבריו בחידוש נוסף: "יתכן שנשאר שם בהר המוריה שלש שנים עד שנשלמו לו ארבעים שנה ונשא רבקה, ומפני זה לא נזכר שובו עד שהביא לו העבד את רבקה, ואז הזכירו הכתוב, הוא שאמר (בראשית כד, סב) 'ויצחק בא מבוא באר לחי ראי'".

> **לאחר העקידה הובילו המלאכים את יצחק לגן עדן להתרפא, ושהה שם שנתיים ימים**

אולם יצוין, שבמדרש (בראשית רבה נו, יא) מוזכר שאברהם אבינו שלח את בנו יצחק מיד לאחר העקידה שילך ללמוד תורה אצל שם בן נח.

יצחק היה בפטירה

לעומת שיטות אלו, מוצאים אנו את דעת האברבנאל שמיישב שיצחק אכן היה נוכח בכל מעשה קבורת שרה וקבורתה, ואדרבה, דווקא לפי שהוא היה נמצא עמה בשעת הפטירה לכן לא היה צריך הכתוב להזכיר זאת כי הוא פשוט, אך אברהם אבינו שלא היה שם, והוצרך להגיע מבאר שבע, לכן נאמר רק 'ויבא אברהם'.

יצחק היה בגן עדן

תירוץ פלאי על השאלה מדוע לא נזכר יצחק בקבורת שרה, כותב ב'פענח רזא', כי יצחק אבינו היה באותו עת בגן עדן, כי כשנעקד יצחק על גבי המזבח נעשתה בו חבורה והמלאכים הביאוהו לגן עדן לרפאותו ושהה שם יצחק שתי שנים.

דבריו משתלבים היטב עם דברי החזקוני וההדר זקנים לבעלי התוספות על הכתוב בסוף פרשתנו (כד, סג): 'ויצא יצחק לשוח בשדה' שמבארים שיצחק יצא מגן עדן [אכן לפי דבריהם יצא יצחק לאחר שלש שנים, כי יצא בעת בא רבקה מחרן, ולדעת הפענח רזא שהה יצחק בגן עדן רק שנתיים ימים].

לפי זה מבאר בילקוט ראובני (כאן) שכעת מובנים היטב דברי הכתוב בפרשת תולדות כאשר בא יעקב ליצחק אמר יצחק (בראשית כז, כז): 'ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. ופירש שם רש"י שנכנסה עמו ריח גן עדן, והיינו שאחר ששהה יצחק בגן עדן מספר שנים ידע לומר על יעקב בנו שריחו כריח גן עדן.

בן שישים או בן ס"ב?

ממשיך הפענח רזא לבאר על פי חידוש זה, שאותם שנתיים שהיה יצחק בגן עדן לא נחשבו למנין שנותיו, וכפי שמבאר בריב"א (כה, כז) שכמו שאצל נח לא נחשבה שנת המבול לגביו היות ונשתנו סדרי בראשית, גם אצל יצחק לא נמנו שנים אלו היות ונשתנו אצלו סדרי בראשית.

בכך מיישב הפענח רזא קושיא עצומה, כי הרי שנותיו של אברהם אבינו קע"ה היו, והנה רש"י כותב על הכתוב (כה, כז): 'ויגדלו הנערים' שנאמר בסמוך לפטירת אברהם אבינו, שיעקב ועשו כיון שנעשו בני שלש עשרה זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודה זרה, ולכך נפטר אברהם אבינו חמש שנים קודם זמנו כדי שלא יראה ביציאת נכדו לתרבות רעה. אם כן, אין זה מסתדר בחשבון השנים, כי אברהם היה בן מאה בעת לידת יצחק, ויצחק היה בן ששים בעת לידת יעקב ועשו, אם כן בעת פטירת אברהם בהיותו בן קע"ה שנה היו יעקב ועשו אמורים להיות בני ט"ו שנים ולא בני י"ג. אתמהה!

אך כעת לפי חידוש הפענח רזא כי שנותיו של יצחק בגן עדן אינם עולים לחשבון שנותיו, מיושבת קושיא זו, כי מה שאמר הכתוב (כה, כו): 'ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם', הוא בלא שנתיים אלו שהיה יצחק בגן עדן, אכן גילו האמיתי של יצחק היה ששים ושתיים שנה! לפי זה היו אכן יעקב ועשו בני ט"ו שנה בפטירת אברהם.

בני י"ג או ט"ו?

אכן קושיא מתעוררת על חידוש זה, היות ובגמרא (מגילה יז, א) - וכן ברש"י להלן סוף פרשת תולדות (כח, ט) - מוכח שיצחק היה בן שישים שנה ממש בלידת יעקב, ולא בן שישים ושתים, עיי"ש כל החשבון, הרי שלא נקטו כחידושו של הפענח רזא שהיה יצחק בן ס"ב בלידת יעקב ועשיו, ועל כן בהכרח צריך לומר תירוצים אחרים על הסתירה אם יעקב ועשיו היו בני י"ג שנה או בני ט"ו שנה בפטירת אברהם כפי שהארכנו על כך אשתקד בתשובות למדור 'יוסף דעת' על פרשת תולדות.

לִלְמוד

בראשית כד, כט-ל:

וּלְרִבְקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבָן וַיָּרָץ לָבָן אֶל הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל הָעָיִן. וַיְהִי כִּרְאֹת אֶת הַנֶּזֶם וְאֶת הַצְּמִדִים עַל יְדֵי אֲחֹתוֹ וּכְשָׁמְעוֹ אֶת דִּבְרֵי רִבְקָה אֲחֹתוֹ לֵאמֹר כֹּה דִּבֶּר אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל הָאִישׁ וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַגְּמַלִּים עַל הָעָיִן.

רש"י: וַיָּרָץ – לָמָּה רָץ וְעַל מָה רָץ, וַיְהִי כִּרְאֹת אֶת הַנֶּזֶם, חָמַד, עָקַר הוּא זֶה, וְנָתַן עֵינָיו בְּמָמוֹן.

לְהָבִין

שאלות להתבוננות:

בלימוד שטחי ומהיר, ניתן לטעות ולראות בדברי רש"י אלו דברים פשוטים ומובנים, אך כדרכנו בשיעור העיון ברש"י - על פי אשר הורו לנו מפרשי רש"י, שכל דברי רש"י מלאים עומק לפנים מעומק - נבקש לעמוד על שתי נקודות בהבנת דברי רש"י, ולעמוד על עומק סודו.

א. כידוע אין שום מילה ואות מיותרת בדברי רש"י, ואם כן, יש להבין מה פשר כפל וייתור הלשון ברש"י 'לָמָּה רָץ וְעַל מָה רָץ'?

ב. אם אכן לבן רץ בגלל שראה את הנזם, למה נאמר תחילה בפסוק כ"ט 'וַיָּרָץ לָבָן', ורק אחר כך בפסוק ל' כתוב 'וַיְהִי כִּרְאֹת אֶת הַנֶּזֶם וגו'', והלא לכאורה הכתוב צריך להקדים ולומר תחילה 'וַיְהִי כִּרְאֹת אֶת הַנֶּזֶם וגו'', ורק אחר כך 'וַיָּרָץ לָבָן'.

לְהַשְׂכִּיל

בכמה סגנונות שונים התנבאו מפרשי רש"י בהבנת דברי רש"י אלו, וכפי מיטת המקום שלפנינו נשתדל להביא כמה גרגרי אורה מעומק תורתם:

הריצה - בגלל הראיה או בגלל השמיעה?

נפתח תחילה בדבריו של **רבינו עובדיה מברטנורא בביאורו 'עמר נקא' על פירוש רש"י**, כשהוא מיישב את כל השאלות בביאור אחד, לפי גירסתו ברש"י 'לָמָּה רָץ, וְעַל מָה רָץ': רש"י התכוון בדבריו כאן להקשות שתי קושיות: א. למה כתוב בתורה 'וַיָּרָץ' קודם 'וַיְהִי כִּרְאֹת אֶת הַנֶּזֶם'. ב. לאיזו מטרה היתה הריצה של לבן. וזהו שכפל רש"י בלשונו 'לָמָּה רָץ, וְעַל מָה רָץ'.

על כך תירץ רש"י תחילה את הקושיא השניה, שמטרת הריצה היתה בשביל שראה את הנזם ואת הצמידים, ומכך נבין גם מדוע כתוב תחילה 'וַיָּרָץ' קודם 'וַיְהִי כִּרְאֹת', כי אילו היה כתוב תחילה 'וַיְהִי כִּרְאֹת אֶת הַנֶּזֶם וְאֶת הַצְּמִדִים עַל יְדֵי אֲחֹתוֹ וּכְשָׁמְעוֹ אֶת דִּבְרֵי רִבְקָה אֲחֹתוֹ', לא הייתי יודע שהריצה היתה בגלל 'כִּרְאֹת אֶת הַנֶּזֶם', אלא הייתי אומר שהריצה היתה בגלל 'וּכְשָׁמְעוֹ אֶת דִּבְרֵי רִבְקָה אֲחֹתוֹ וגו'' [דהיינו שהיינו אומרים שלבן לא רצה להיות כפוי טובה על מה שנתן מתנות לרבקה, ולכן הכניסו לביתו (כן ביאר ב'מלכה של תורה'), או שהיינו אומרים שלבן רץ לקראתו בגלל ששמע שהעבד הוא ממשפחת אברהם קרובו, ואברהם יצא שמו בכל הארץ כאדם גדול בענקים (כן ביאר ב'באר יצחק')].

לכן הקדים הכתוב תחילה 'וַיָּרָץ וגו', והסמיך את הריצה אל 'וַיְהִי כִּרְאֹת אֶת הַנֶּזֶם' הכתוב אחריו, ומכך שמענו שהריצה לא היתה בגלל מה ששמע מרבקה, אלא בעבור ראיית הנזם, והיינו שהכתוב השני מפרש את הפסוק הראשון מה היא סיבת ריצתו.

בהול לאורחים או בהול לממון?

כעין זה כותב גם **רבינו הלבוש**, שאם היה כתוב תחילה הכתוב 'וַיְהִי כִּרְאֹת אֶת הַנֶּזֶם וּכְשָׁמְעוֹ אֶת דִּבְרֵי רִבְקָה אֲחֹתוֹ', ואחר כך 'וַיָּרָץ לָבָן', לא היה לנו הכרח שהוא רץ בגלל שנתן עיניו בממון, אלא היינו אומרים שהוא רץ כי היה בהול להכניס אורחים ולכבדם, אחרי ששמע מרבקה שהוא איש נכבד ורצה לכבדו ולהכניסו לביתו, לכן הקדים הכתוב 'וַיָּרָץ וכו', והסמיכו אל הכתוב אחריו 'וַיְהִי כִּרְאֹת וגו', כדי שנבין שסיבת הריצה היתה רק בגלל ראותו את הנזם ונתן עיניו בממון.

לספר בגנות רשע

מהלך מאחר, מביא **הברטנורא** בשם **'אחרים פירשו'**, וכן ביאר ב**'נחלת יעקב'**, שכוונת רש"י לשאול שתי קושיות, א. 'לָמָּה וַיָּרָץ' - כלומר למה כתב לנו הכתוב 'וַיָּרָץ לָבָן', כי מאחר ולבן רשע היה, אין לומר שסיפר לנו הכתוב דבר זה להשמיענו שבחו שהלך להכניס אורחים לתוך ביתו, ואם כן למה סיפר זאת הכתוב. ב. 'עַל מָה רָץ' - לבן עצמו למה הלך במרוצה? על כך עונה רש"י 'וַיְהִי כִּרְאֹת אֶת הַנֶּזֶם - נָתַן עֵינָיו בְּמָמוֹן', ובכך מתורצות שתי הקושיות, שאכן הכתוב לא בא לספר שבחו, אלא אדרבה לספר בגנותו שנתן עיניו בממון, וגם מתורץ מדוע ולמה הלך במרוצה.

למה הלך ולמה רץ?

מהלך שלישי כותבים **רבינו המהר"ל ב'גור אריה'**, **וכן המהרש"ל ב'יריעות שלמה'**, שיש כאן שני עניינים הצריכים ביאור, א. 'לָמָּה וַיָּרָץ' - מדוע בכלל יצא לבן לקראת העבד, דהיינו אפילו לא היה רץ אלא הולך במתינות קשה להבין למה יצא לקראתו, והרי הוא היה רשע ולא היה דרכו להכניס אורחים. ב. אפילו אם בזאת הפעם רצה להכניס אורחים, מדוע רץ במהירות כל כך, ולא הלך במתינות. על זאת אמר הכתוב 'וַיְהִי כִּרְאֹת אֶת הַנֶּזֶם - נָתַן עֵינָיו בְּמָמוֹן', ולכן רץ במהירות, ולא כדי להכניס אורחים.

למה נזכר לבן?

ואילו **רבינו דוד פארדו בספרו 'משכיל לדוד'**, כותב שרש"י שואל כאן שתי קושיות, א. 'לָמָּה וַיָּרָץ' - ועיקר הקושיא היא למה כתוב 'וַיָּרָץ לָבָן', והרי כבר כתוב בתחילת הפסוק 'וּלְרִבְקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבָן', ולמה צריך שוב להזכיר את שמו 'וַיָּרָץ לָבָן'. ב. על מה רץ, ומדוע סיפר הכתוב את ריצתו, כי בוודאי לא בא לספר בשבחו. על כך תירץ רש"י שנתן עיניו בממון, ובכך מתורץ גם מדוע נאמר 'וַיָּרָץ לָבָן', להדגיש שלפי שהוא היה לבן הידוע ברשעותו, לכן גם רץ כאשר נתן עיניו בממון.

לְהִתְבּוֹנֵן

נקודה למחשבה ותוספת עיון

הנה בחלק מהחומשים נדפס ברש"י הנוסח 'לָמָּה וַיָּרָץ', ובחלק מהחומשים נדפס ברש"י 'לָמָּה רָץ'. לומד חשוב! לאחר שלמדת שיעור זה, סכם וכתוב לכל הפחות ביאור אחד מדברי מפרשים אלו, בכוונת רש"י שכפל בלשונו 'לָמָּה רָץ וְעַל מָה רָץ'

מבחן חדש ומיוחד לקוראי הגיליון השבועי:

את התשובות על שאלת 'להתבונן' ניתן להשיב בקו 'קול התורה', או בנדרים+

ומתן שכרה בצידה - הגרלות שבועיות בין המשיבים כהלכה

תורתך שעשועי

פרפראות וחידודים על פרשת השבוע

תשובות למדורי 'תורתך שעשועי' ניתן לשלוח דרך קו 'קול התורה' או נדרים+

חֵקֶר דָּבָר
חקירה למדנית בפרשת השבוע

איך נעשה אליעזר שליח?

בפרשתנו נאמר שאברהם אבינו אמר לאליעזר עבדו (בראשית כד, ד) **וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי לְיִצְחָק.** וידועה חקירת המפרשים **האם אליעזר היה שליח לקידושין, דהיינו שהוא עצמו קידש את רבקה בשליחותו של יצחק, או שהיה רק שליח להביא את רבקה אל יצחק שהוא יקדשנה.**

והנה לפי השיטה שאליעזר היה שליח לקידושין, יש לחקור ולשאול:

א. הרי עבד כנעני אינו יכול להיות שליח (גיטין כג, ב), ואיך נעשה אליעזר שליח?

ב. הרי יצחק היה גדול והיה בעצמו צריך לעשות שליח, ובהכרח שיצחק עשה את אביו אברהם שליח לקדש לו אשה, ואברהם העביר השליחות לאליעזר, וקשה לדעת הפוסקים שבקידושין אין שליח עושה שליח, איך עשה אברהם שליח את אליעזר?

יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה
בקיאות בחמשה חומשי תורה

1. בפרשת השבוע נאמר (בראשית כד, נג) **וַיֹּצֵא הָעֶבֶד כְּלֵי כֶסֶף.** **היכן עוד נזכר בחמשה חומשי תורה 'כְּלֵי כֶסֶף'?**
2. בפרשת השבוע נאמר (בראשית כג, ח) **שָׁמְעוּנִי וּפִגְעוּ לִי בְּעָפְרוֹן בֶּן צֹחַר.** **היכן עוד מצאנו בחמשה חומשי תורה אדם שנקרא בשם 'צֹחַר'?**
3. בפרשת השבוע נאמר (בראשית כה, טז) **אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם בְּחַצְרֵיהֶם וּבְטִירֹתָם.** **היכן עוד בחמשה חומשי תורה מצאנו את הביטוי 'טירותם'?**
4. בפרשת השבוע אנו מוצאים אדם שהיו לו רק שני בנים, והתורה כותבת את שמות שני בניו.

היכן עוד מוצאים אנו שוב באחת הפרשיות בחמשה חומשי תורה, עוד אדם אחר שגם היו לו רק שני בנים, וגם הוא קרא לשני בניו באותם שמות ממש!

מְחַדְּדִים
שאלות בפרשת השבוע

א. מה פירוש הביטוי **'לפצח** אגוזים'?
ב. האם אפשר לנפץ יין בלי לנפץ את הבקבוק?
ג. מה אפשר לעשות עם תפילין חוץ מלהניח אותם?

קֶטֶן הַיּוֹדֵעַ
חִידּוּדִים בְּתֵבוֹת וּפְסוּקֵי הַפָּרָשָׁה

לְפָנֶיךָ מִסְפָּר שְׁאֵלוֹת מִתּוֹךְ לְשׁוֹנוֹ שֶׁל רַשִׁ"י בְּפָרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ.

הַתְּשׁוּבָה לְכָל שְׁאֵלָה מַתְחִילָה בְּאוֹת מְסֻיֶּמֶת (הַמּוֹפִיעָה בְּפִרּוּשׁ רַשִׁ"י). כַּאֲשֶׁר תַּרְכִּיב יַחַד אֶת הָאוֹתִיּוֹת הָרְאשׁוֹנוֹת שֶׁל כָּל תְּשׁוּבָה תִּמְצָא מִלָּה הַמּוֹפִיעָה בְּפָרָשָׁה:

א. מָה הַפֵּרוּשׁ 'פְּנִיתִי הַבַּיְתָה'?

ב. מָה סִפֵּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק?

ג. 'אָנֹכִי בָּרוּךְ נַחֲנִי ה'' - בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ?

ד. בְּאֵיזוֹ בְּרָכָה בֵּרֵךְ אֱלִיקִים אֶת יִצְחָק?

ה. 'וְנִקֵּיתָ מִשְּׁבֻעָתִי' - וּמָה תַּעֲשֶׂה אָז?

ו. לְפִי הַפֵּרוּשׁ בְּרַשִׁ"י, מַהוּ 'יַיְקֵם שְׁדֵה עֶפְרוֹן'?

מַהִי הַמִּלָּה?

אֶת הַפְּתָרוֹן יֵשׁ לְהַזִּין בְּמַעֲרֶכֶת 'תּוֹרָה שֶׁבְּכְתָב' (לְרַשּׁוּמִים בִּלְבַד)

שִׁימוּ לֵב - מִבְצָע מְיֻחָד וְנוֹשֵׂא פְּרָסִים יְקָרֵי עֶרֶךְ, לְפוֹתְרִים אֶת הַחִידָה יַחַד עִם בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה בְּשֻׁלְחַן הַשַּׁבָּת!

פתרון קטן היודע פרשת לך לך - כדרלעמר

פתרונות
פרשת לך לך

משיב כהלכה

תמצית חלק נבחר מתשובות אלפי הלומדים למדור 'חקור דבר' - פרשת לך-לך

החקירה: חיוב המילה על הבן או על האב?

בפרשת לך-לך נאמר (יז, יב) **וּבֶן שְׁמֹנַת יָמִים יִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר.** ויש לחקור שתי חקירות בגדר חיוב האב למול את בנו:

א. האם עיקר החיוב במילת בנו הקטן הוא רק על האב, או שמא, גם בתינוק בן שמונה ימים עיקר החיוב מוטל על הבן, אלא שמאחר והוא קטן ואינו יכול למול עצמו [וגם עדיין אינו חייב במצוות], אזי האב מל אותו במקומו, אבל עיקר החיוב על הבן?

ב. כאשר האב לא מל את בנו בקטנותו, שהבן צריך למול עצמו בגדלותו (קידושין כט,א), האם החיוב כעת מוטל רק על הבן ופקע חיוב האב, או שמא גם בגדלותו חייב אביו למולו?

החקירה הראשונה:

נפקא-מינא:

א. האם החיוב על הבן או האב: בכלי חמדה (לך לך) כתב נפק"מ בתינוק שוטה או סומא הפטור מהמצוות, שאם החיוב על האב, יש למול בן כזה, ואם חיוב האב נובע מחיוב הבן, יהיה פטור.

ב. בקהילות יעקב (קידושין סי' לב) כתב דנפק"מ אם מילה הוי מצות עשה שהזמן גרמא לגבי האב, דאם כל חיוב האב נובע מחיוב הבן, אבל אין היום עצמו גורם חיוב לאב, אין זה נחשב כלפי האב כמ"ע שהז"ג.

ראיות והוכחות:

א. בריב"ש סי' קל"א כתב שמלשון הברכה שמברך האב 'להכניסו' [ולא 'על המילה'], מכח שהחיוב הוא על האב.

ב. יש להוכיח שהחיוב על הבן, ממה שדנו בגמרא יבמות (עא, ב) אם יש למול באופן שיש סכנה לבן, והנה אם אין המצוה על הבן, מה ההוא-אמינא שיסכן האב את הבן עבור מצוות דידיה, אלא מוכח שגם לבן עצמו יש מצוה, ולכן יש לדון אם הבן צריך לסכן עצמו עבור מצוה שלו.

ג. לשון הכתוב הוא 'בן שמונת ימים ימול לכם', וברש"י (יז, יא) כתב שהוא לשון 'תעפל' דהיינו שיהיה נימול על ידי אחר, ולפי"ז החיוב רק על האב, אולם בתרגום יש שגרסו "יגזר" ויש שגרסו "יתגזר", ואולי לפי הגירסא 'יגזר' החיוב הוא על הבן.

ד. באבני נזר (יו"ד סי' שלט) כתב להוכיח שהחיוב הוא על הבן מלשון המדרש 'יצחק חנכה לשמונה'.

ה. יש שכתבו שיש שתי מצוות, מצוה אחת מיוחדת המוטלת רק על האב, ועוד חיוב המוטל על הבן, ומצוה זו מוטלת על בית דין ועל כל אחד מישראל.

ו. בחידושי רבי ברוך בער (יבמות עמוד קמב) כתב ש'מעשה המילה' הוא חיוב לאב, וה'תוצאה' להיות נימול, זה חיוב על הבן.

החקירה השנית:

נפקא-מינא:

א. האם פקע חיוב האב כשהגדיל הבן: במנחת חינוך (מצוה ב) בזה כמה נפק"מ: **א.** אם הבן רוצה למול עצמו כשהגדיל, והאב גם רוצה למול בנו, מי עדיף שימול עצמו, לשיטת הש"ך (חו"מ סי' שפ"ב) שאסור לכבד אחר. **ב.** אם קדם אחד מהם ועשה המצוה, האב או הבן, אם צריך לתת לשני, עשרה זהובים. **ג.** אם האב מברך ברכת 'להכניסו' במילת בנו הגדול. **ד.** כשאי אפשר למולו בלי שכר, אם האב חייב להוציא ממון.

ב. כן יהיה בזה נפק"מ אם כופין את האב למול בנו הגדול.

ראיות והוכחות:

א. במנחת חינוך (מצוה ב) הוכיח מלשון ספר החינוך שהאב מחויב 'מילת בניו הקטנים' שאינו חייב במילת בנו הגדול.

ב. עוד כתב המנ"ח, כיון שמקור אב מצווה על בנו הוא מאברהם שמל את יצחק בקטנותו, אפשר דבגדלותו אין חיוב לאב.

ג. שוב כתב המנ"ח להוכיח מלשון הגמרא שהאב חייב 'למול ולפדות ולהשיאו אשה' וכו', שהחייב למול הוא גם בגדלותו כמו להשיאו אשה.

ד. עוד הביא שם מדברי הרמב"ם שרק מילת בניו הקטנים מעכבת אותו מאכילת פסחים, שאין האב מחויב במילת בנו גדול.

ה. יש שכתבו להוכיח ממה שכתבו המפרשים שאברהם מל ישמעאל ואחר כך מל את עצמו, ואם אין חיוב לאב למול בנו הגדול היה צריך להקדים מילת עצמו שהוא מחויב בה, אלא מוכח לכאורה שגם בבן גדול לא פקע חיוב האב.

יודעים את התורה

היכן עוד נזכר בתורה:

א. הלשון **'שָׁמַע ה'?** 2. הלשון **'וְלֹא שָׁמַע ה'?** 3. לשון תפילה **'שְׁמַע ה'?** | 1. בראשית כט, לג: **וַתֹּאמֶר כִּי שָׁמַע ה' כִּי שׂוּנְאָה אָנֹכִי.** | 2. דברים א, מה: **וַתָּשֹׁבוּ וַתִּבְכּוּ לְפָנַי ה' וְלֹא שָׁמַע ה' בְּקֹלְכֶם.** | 3. דברים לג, ז: **וַיֹּאמַר שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה.**

ב. המושג 'גּוֹזֵל'? | דברים לב, יא: **כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ עַל גּוֹזָלָיו יְרַחֵף.**

ג. המושג 'לפיד'? | שמות כ, טו: **וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֶת הַלַּפִּידִם.**

מחודדים

א. **מי רצה לעוף ולקפוץ?** | שמאבר - רש"י יד, ב: שמאבר - שם אבר לעוף ולקפוץ ולמרוד בהקב"ה.

ב. **ומי יצא מחוץ לחלל העולם?** | אברהם - רש"י טו, ה: ויוצא אותו החוצה הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים.

ג. **ומי נמשל לעוף הפורח על הנבלות?** | דוד המלך - בראשית טו, יא: וירד העיט וגו', וברש"י: הוא עוף על שם שהוא עט ושואף וכו' וישב וכו' רמז שיבוא דוד בן ישי לכלותם וכו'.

ד. **ומי הם שנמשלו לעננים הפורחים וכלים?** | בני עשיו, בראשית יו, כ: שנים עשר נשיאים, וברש"י: כעננים יכלו, כמו נשיאים ורוח.

אהבת תורה

פרי עטם של לומדי תורה שבכתב

עשר שעות לפרשה אחת!

אינני נמנה על שולחי מכתבים ואגרות לעלונים וכדו', אך זאת הפעם לא אוכל לכלוא את התרגשותי ולמנוע טוב מבעליו. במה דברים אמורים? הנה בגיליון 'תורתי' אשר הוצאתם לאור ברוב השקעה ופאר לרגל תחילת לימוד חומש בראשית הרחבתם בדברים בהקדמה ובמאמרים שונים על חובת לימוד חומש ורש"י בעיון, כתבתם גם שכל פרשה היא 'מסכת' הדורשת לימוד רב, ובפרט פרשת בראשית שהיא מסכת גדולה עמוקה ורחבה.

והנה בשעת קריאת הדברים לא ידעתי לסודם והדברים היו נראים לי כגומא וכהרחבת דברים, אבל על זאת באתי להעיד: כי הנה בשנה זו קיבלתי על עצמי ללמוד כל יום חומש ורש"י בבוקר לאחר תפילת שחרית עם חברותא בעיון, התחלנו ביום ראשון פרשת בראשית, וקיבלנו על עצמינו ללמוד בעיון עם המפרשים, ובעזרנו גם בחומש 'אור התורה' אשר חילקתם חינם, חשבנו שהלימוד יקח חמש או עשר דקות ביום, אך עד מהרה גילינו שבכל דיבור ברש"י יש עומק עצום עד מאד, כך ישבנו בכל יום למעלה מחצי שעה! ללמן ולעיין היטב את עומק כוונת רש"י, ובסיום השבוע מצאנו את עצמינו שהקדשנו בסך הכל כעשר שעות! להבנת פרשת בראשית.

הסיפוק היה בלתי ניתן לתיאור. הרי אני כבן חמישים שנה, והנה לא יאומן כי יסופר, לראשונה בחיי, הבנתי את הפרשה הראשונה בתורה - פרשת בראשית בהבנה נכונה! אין לי אלא להתפלל אל ה' שאזכה להמשיך כך בכל פרשיות התורה ללמוד להבין ולהשכיל בעומק ההבנה.

אברהם ישעיהו ד. כולל הליכות משה בני ברק

באתי בגלל '10 דקות'. נשארתי 'בשביל הנשמה שלך'...

ראיתי את הפרסום שלכם '10 דקות בשביל הנשמה שלך' ואמרתי לעצמי, נו, אחרי כמה שנים שהם מפרסמים, בוא נראה... סך הכל 10 דקות "הם מבקשים"... החלטתי לקפוץ למים, ומה אומר לכם... 10 דקות זה לא לקח. הרבה יותר מכפול ומשולש...

בתחילה כעסתי על הפרסום וה"תרמית" שלכם... אבל אחרי שראיתי שאני נמשך שוב, יום אחרי יום ללימוד מתוק זה, ואני מיוזמתי תר אחר עוד מפרשים ועוד הסברים בעומק העיון, שמתי לב לפתע שהחלק של "בשביל הנשמה" אכן אמת ויציב ונכון, וממילא כבר לא היה אכפת לי אם זה 10 דקות או שעה כי אני, וגם הנשמה שלי, נהנים מכל רגע. אז תודה לכם מעומק לב ונשמה!

חנוך ה. קרית ספר

בזכות התורה

שמות הזוכים בהגרלות בפרשת נח

זוכים בהגרלות אברכים ותלמידי ישיבות גדולות

סיכום יומי - 200 ש"ח: הרב **יוסף פרל** - בני ברק | הרב **ישראל אשר שיינברגר** - ירושלים | הרב **יוסף זיגלבים** - בית שמש, סאטמר | הרב **פנחס מנחם שפירא** - בני ברק, גור | הרב **משה גולומב** - גבעת זאב, כולל ש"ס | הרב **אהרן בטלמן** - ירושלים, בית שמואל | הבה"ח **יוסף הירשמן** - ביתר עילית, טל תורה | הרב **אלחנן גולד** - בני ברק, נחלת משה | הרב **נועם ויספר** - שוהם | הרב **אליעזר בראון** - נוף הגליל, אהל תמר | הרב **יעקב סרוסי** - אופקים, נחלת משה | הרב **משה אלנר** - ירושלים, עוז לעמו | הרב **אריה ישראלזון** - בני ברק, אור המאיר | הרב **צבי אייזנבך** - ירושלים, זכרון אהרון לייב | הבה"ח **גבריאל יוסף גרינפלד** - אלעד, ויזניץ | הרב **יהודה ברוכמן** - בני ברק, נחלת משה | הרב **מאיר טורצין** - בני ברק, משכן בראיל | הרב **יוסף יעקב וינברגר** - בית שמש, ויזניץ | הרב **דוד רבינוביץ** - ירושלים, הר נוף | הבה"ח **יהודה שוכמן** - ירושלים, בית מדרש עליון | הרב **דוד בודה** - בני ברק, זכרון משה | הרב **דוד ברוך** - בני ברק | הרב **יחיאל קניג** - ביתר עילית, בית שמואל | הבה"ח **יהודה כהן** - בני ברק, גאון יעקב | הרב **אוריאל סדרניוף** - עמנואל, מגן אברהם | הרב **אריאל יוסף פריימן** - רבבה | הבה"ח **אלעזר מנחם אמולג** - בני ברק, כנסת יצחק-קרית ספר | הרב **אפרים פלדמן** - מודיעין עילית, צאנז | הבה"ח **נתן דוד עהרדרייך** - ביתר עילית, קרלין סטולין | הרב **יחיאל הלל שבטר** - מודיעין עילית | הבה"ח **אברהם ליפשיץ** - בית שמש, באיאן | הרב **מנחם מנדל רוזמן** - בני ברק | הבה"ח **מנחם מנדל שלזינגר** - ביתר עילית, תולדות אברהם יצחק | הרב **יהודה אדלשטיין** - ירושלים | הבה"ח **יוסף לשינסקי** - ירושלים | **מבחן שבועי 500 ש"ח:** הרב **ראובן ברדס** - אלעד, עופר איילים | הרב **יעקב מאיר לוי** - אשדוד, בעלזא | הרב **אליהו כהן** - מודיעין עילית, תורת משה אהרון | הרב **אברהם רשד** - טבריה, אהבת תורה | הרב **חיים הרשלר** - בית שמש, שיח יצחק | **יודעים את התורה - 150 ש"ח:** הרב **נתנאל קיבריט** - טבריה, תפארת טבריה | הרב **יוסף יחזקאל** - מודיעין עילית | **להתבונן' - 100 ש"ח:** הרב **נפתלי ויינריך** - אשדוד | הבה"ח **שמואל סירוקה** - מודיעין עילית, ביאלא | הרב **יעקב מילר** - אשדוד | **חקור דבר - 200 ש"ח:** הרב **יצחק לוי** - ירושלים, בית ועד לחכמים | הרב **משה מאיר אלון** - אלעד, חכמת שלמה | **מחודדים - 50 ש"ח:** הרב **יעקב מילר** - בני ברק | הרב **אליהו לוי** - מודיעין עילית, אהלי שם | הרב **יואל חיימזון** - מודיעין עילית, כולל קדשים | הרב **אברהם גולינסקי** - בית שמש | **פשט ע"פ אונקלוס ורש"י:** הרב **בן ציון אליעזר לובצקי** - בית שמש | הרב **יחיאל סנקביץ** - ערד, נר שמחה | הרב **שמואל גרמן** - בני ברק, דעת תבונות | **נבחנים קבועים - 100 ש"ח:** הרב **מאיר חיים איטח** - בני ברק, משכנות יוסף | הרב **יונה לוזון** - ביתר עילית, אוהל פנחס | הרב **אהרון גרודזינסקי** - עפולה, היכל אברהם | הבה"ח **אלחנן יאיר כהן** - ירושלים, אור אלחנן | הרב **יצחק ברלין** - קריית אתא, כתר תורה

זוכים בהגרלות תלמידי ישיבות קטנות וילדים

סיכום יומי - 50 ש"ח: יניק וחכים **אשר יעקבזון** - ירושלים | יניק וחכים **דוד אלקובי** - בני ברק | הבה"ח **אליעזר חיים קולבר** - בני ברק, פרדס כץ | הבה"ח **יצחק עקשטין** - בני ברק, בית פנחס | הבה"ח **נפתלי צבי הלברשטאם** - בני ברק, סאטמאר | יניק וחכים **שמעון שלום רוזן** - ביתר עילית, אור עולם | יניק וחכים **ישראל מאיר לשינסקי** - בני ברק, תשבי"ר | יניק וחכים **יחיאל וינברג** - אלומה, ברכת אברהם | הבה"ח **נחום פרוש** - ביתר עילית, באיאן | הבה"ח **שמואל אהרון כהן** - מודיעין עילית, שערי דעה | יניק וחכים **אברהם אביש ניימלד** - ירושלים, דושלינסקי | הבה"ח **אברהם ברנדוויין** - אשדוד, ביאלא | הבה"ח **אברהם ביבאס** - בית שמש, דרכי יושר | הבה"ח **מאיר גרוס** - אשדוד, בעלזא | יניק וחכים **אהרן יהושע וויץ** - ביתר עילית, אור עולם | הבה"ח **שלמה וינברג** - ירושלים, בית אברהם | הבה"ח **יעקב אנקוה** - אלעד, תורת חסד | יניק וחכים **נתנאל לביא** - בני ברק, שתילי זיתים | הבה"ח **נתנאל לוי** - בני ברק, דרך התורה | יניק וחכים **יעקב הרצל** - ביתר עילית, מאה שערים | הבה"ח **רפאל סרולוביץ** - בני ברק, ערלוי | **מבחן שבועי - 100 ש"ח:** הבה"ח **יעקב רובינפין** - בית שמש, בית יוסף חיים | הבה"ח **מרדכי צבי מינצברג** - בית שמש, אור המאיר | הבה"ח **יוסף ויספיש** - מודיעין עילית, נצח התורה | **יודעים את התורה - 50 ש"ח:** יניק וחכים **יהודה יואל פרנקל** - עפולה, יסודות משה | יניק וחכים **שלמה פייגלסון** - ירושלים, תורת העמק | **מחודדים - 50 ש"ח:** יניק וחכים **אריי קורנבליט** - ביתר עילית, מאה שערים | יניק וחכים **ברוך מאסקאוויטש** - בית שמש, בעלזא | **קטן היודע - 50 ש"ח:** יניק וחכים **ישעיהו אריה אלדד** - ירושלים, חוות דעת | יניק וחכים **דוד לנג** - מודיעין עילית, תפארת שלום | יניק וחכים **יעקב ישראל קליין** - ירושלים, בית אשר | **קטן היודע - מבצע שולחן שבת - 50 ש"ח:** הבה"ח **ניסן אהרן אלדד** - ירושלים, אור שמואל | הבה"ח **אלחנן גבאי** - בני ברק, עטרת בנימין | הבה"ח **ברוך שטיין** - אשדוד, צמח צדיק | יניק וחכים **בן ציון פלינמן** - ירושלים, חכמת שלמה

לרישום והצטרפות ל'תורה שבכתב':

02-500-2018

נדרים+

מארה"ב: 1518-9881-351 | מאנגליה: 4433-0613-0131

מכון הוצאה לאור | אגף 'שיעורי תורה' | קו 'קול התורה' | מבחר שיעורים במגוון שפות וסגנונות | סיכומים ומבחנים | שעשועי תורה | הגרלות ופרסים | גיליון שבועי | ניוזלטר יומי

לפניות, תגובות והערות: ts025002018@gmail.com

תַּהֲפֹכוּ אֶת שֻׁלְחַן הַשַּׁבָּת שֶׁלָּכֶם
לַחֲוָיָה בִּלְתִּי נִשְׁכַּחַת!

חָדָשׁ! **קֶטֶן הַיּוֹדֵעַ** - חִידּוֹן שָׁבוּעִי מְאֻתָּגָר הַדּוֹרֵשׁ יְדַע נָרְחָב בְּפָרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ וּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י

הַגְרָלָה מְיֻחֶדֶת עִם 4 זוֹכִים בְּכָל שָׁבוּעַ
לְפוֹתְרִים אֶת הַחִידּוֹן עִם בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה בְּשֻׁלְחַן הַשַּׁבָּת!